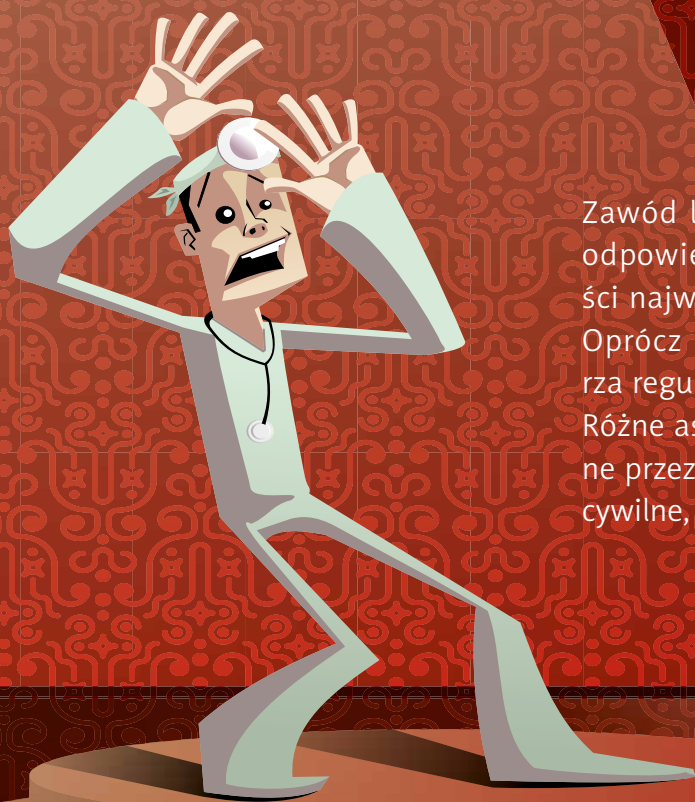

Co grozi lekarzowi, czyli odpowiedzialność prawna lekarza

Zawód lekarza obarczony jest szczególną odpowiedzialnością, gdyż dotyczy wartości najważniejszych – zdrowia i życia ludzi. Oprócz norm moralnych działalność lekarza regulowana jest oczywiście przez prawo. Różne aspekty pracy lekarza są weryfikowane przez poszczególne działy prawa – prawo cywilne, karne lub zasady etyki zawodowej.

Ten sam czyn lekarza może być oceniany z perspektywy zarówno prawa cywilnego, jak i karnego lub deontologii zawodowej. W związku z tym w najgorszym dla lekarza przypadku mogą być prowadzone wobec niego (albo w sprawie) aż trzy postępowania.

Niniejszy artykuł stanowi jedynie wprowadzenie do zagadnienia odpowiedzialności lekarskiej w świetle prawa i z założenia pewne zagadnienia omawia skrótowo i wycinkowo. Poszczególne obszary odpowiedzialności prawnej lekarza zostaną omówione w oddzielnych artykułach poświęconych konkretnej tematyce.

Odpowiedzialność cywilnoprawna

W przypadku odpowiedzialności cywilnoprawnej działanie lekarza może być rozpatrywane zarów-

no z perspektywy odpowiedzialności kontraktowej (umownej), jak i deliktowej, czyli odpowiedzialności za czyn zabroniony. Podstawą prawną dla odpowiedzialności *ex contractu* jest art. 471 Kodeksu cywilnego wskazujący, że: „Dłużnik obowiązany jest do naprawienia szkody wynikłej z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania, chyba że niewykonanie lub nienależyte wykonanie jest następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi”. Typowym przykładem tego rodzaju odpowiedzialności może być umowa o przeprowadzenie zabiegu czy operacji, ale także wizyta pacjenta w ramach prywatnej praktyki lekarskiej. Lekarz (dłużnik) zobowiązuje się do wykonania na rzecz pacjenta (wierzyciela) czynności leczniczych określonego rodzaju.

Drugim rodzajem odpowiedzialności w prawie cywilnym jest tzw. odpowiedzialność deliktowa, której podstawą jest art. 415 i następne Kodeksu cywilnego. Zgodnie z art. 415: „Kto z winy swej wyrządził drugiemu szkodę, obowiązany jest do jej naprawienia”. Przy czym należy pamiętać, że rozumienie winy w prawie cywilnym jest inne niż w prawie karnym. W literaturze przedmiotu wskazuje się na element obiektywny winy, czyli bezprawność działania, a więc niezgodność z porządkiem prawnym, oraz na element subiektywny, czyli świadomość i stosunek sprawcy do czynu – umyślność (zamiar ewentualny lub bezpośredni) bądź zarzucalna nieumyślność w postaci lekkomyślności albo niedbalstwa. Przykładem deliktu w przypadku lekarza może być błąd podczas operacji wykonywanej w placówce publicznej ochrony zdrowia.

Zasadniczym celem postępowania cywilnego jest uzyskanie od sprawcy odszkodowania za poniesioną szkodę (np. utrata wynagrodzenia, konieczność przysposobienia mieszkania do nowej sytuacji zdrowotnej) lub zadośćuczynienia (za szkody moralne, niepełnosprawność, cierpienie). Kwestia wysokości odszkodowania, a zwłaszcza zadośćuczynienia jest niewątpliwie bardzo ważna i kontrowersyjna, ale dotyczy lekarza w mniejszym stopniu, gdyż odszkodowanie wypłacane jest przez ubezpieczyciela.

Odpowiedzialność karna

Z punktu widzenia sprawcy chyba najtrudniejszym rodzajem odpowiedzialności jest odpowiedzialność karna. Wprawdzie nie wiąże się ona zasadniczo z konsekwencjami finansowymi, ale element potępienia społecznego sprawcy, a także zagrożenie karą ograniczenia czy nawet pozbawienia wolności są niewątpliwie wyjątkowo stresujące. W przypadku odpowiedzialności lekarskiej pod uwagę należy brać przede wszystkim przestępstwa określone w rozdziale XIX Kodeksu karnego, czyli przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu. Ich katalog jest bardzo szeroki: od zabójstwa (które w przypadku lekarzy trudno sobie wyobrazić) przez przestępstwa związane z przeprowadzeniem nielegalnej aborcji czy pomoc przy samobójstwie po niedzielenie pomocy. W przypadku odpowiedzialności lekarskiej najczęściej będą brane pod uwagę przestępstwa z art. 155 – nieumyślne spowodowanie śmierci człowieka, art. 156 – spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, art. 157 – spowodowanie średniego bądź lekkiego uszczerbku na zdrowiu. Należy pamiętać, że aby dany czyn uznać za przestępstwo, konieczne jest wykazanie winy – zamiaru. Trudno sobie wyobrazić zamiar bezpośredni zabicia pacjenta przez lekarza – w przypadku odpowiedzialności lekarskiej pod uwagę najczęściej bierze się winę nieumyślną: lekkomyślność bądź niedbalstwo. Lekkomyślność to tzw. wina nieumyślna świadoma, co oznacza, że sprawca nie chce popełnić przestępstwa i nie godzi się na nie, ale lek-

” W najgorszym przypadku wobec lekarza mogą być prowadzone aż trzy postępowania: cywilne, karne i z tytułu odpowiedzialności zawodowej ”

komyślnie liczy, że uda mu się przestępstwa nie popełnić, pomimo że działa bez wymaganej ostrożności. Z niedbalstwem, czyli winą nieumyślną nieświadomą, mamy do czynienia, gdy sprawca nie ma świadomości popełniania przestępstwa, ale znajduje się w sytuacji, w której powinien zdawać sobie sprawę z konsekwencji swoich działań.

Odpowiedzialność zawodowa

Odpowiedzialność zawodowa (dyscyplinarna) jest quasi-odpowiedzialnością karną. Reguluje ją rozdział 5 ustawy o izbach lekarskich. Zgodnie z art. 53 tej ustawy: „Członkowie izb lekarskich podlegają odpowiedzialności zawodowej za naruszenie zasad etyki lekarskiej oraz przepisów związanych z wykonywaniem zawodu lekarza, zwane dalej *przewinieniem zawodowym*”. Sąd lekarski, jak każdy sąd odpowiedzialności zawodowej, jest bardzo specyficznym ciałem. Nie przysługuje mu przymiot sądu powszechnego, jest organem samorządowym. W sprawach nieuregulowanych w ustawie o izbach lekarskich stosuje się z wyjątkami przepisy Kodeksu postępowania karnego oraz niektóre przepisy prawa karnego (art. 112 ustawy o izbach lekarskich). W skład sądu nie wchodzi prawnicy, tylko lekarze, więc siłą rzeczy nacisk jest położony na merytoryczny, a nie formalny aspekt wyjaśnienia sprawy. Przewinienie zawodowe to nie tylko działanie niezgodne z przepisami prawa powszechnie obowiązującego, lecz także zasadami etyki zawodowej – Kodeksu etyki lekarskiej, który jest uchwałą Nadzwyczajnego II Krajowego Zjazdu Lekarzy z 14 grudnia 1991 r. z późniejszymi zmianami. Oznacza to, że pojęcie przewinienia zawodowego jest bardzo szerokie – może być nim na przykład uchybienie godności zawodu, co nie mieści się w zakresie odpowiedzialności cywilnej lub karnej. Inne są także sankcje za popełnienie przewinienia zawodowego – określa je art. 83 ustawy o izbach lekarskich przewidujący m.in. naganę, pozbawienie prawa wykonywania zawodu lub zakaz wykonywania określonych czynności.

dr n. praw. Monika Zboralska
Zboralska Kancelaria Radcowska